

Lunds universitet

Antonia Rojas

Förlags- och bokmarknadskunskap

Institutionen för kulturvetenskaper

FBMK12

Handledare Tess Sophie Skadegård Thorsen

2021-06-03

Etnicitet på det svenska litterära fältet

Abstract

The thesis proposes to examine the material and symbolic production of the bestsellers: *Ett öga rött* (2003) by Jonas Hassen Khemiri, *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (2011) by Zlatan Ibrahimović and David Lagercrantz, and *Yahya Hassan: dikter* (2014) by Yahya Hassan. The problem of investigation posed is: *How does assumptions about ethnicity intersect with the publication of these bestsellers?*

Using Gerard Genette's paratextual method the thesis analyzes conditions of production, marketing, and reception.

The theoretical underpinnings are mainly Pierre Bourdieu's concept of literary field, Magnus Nilsson's concept of the multicultural imaginary and Graham Huggan's theory of commodification of the exotic.

It is shown that the commodification of the exotic and commodification of the authentic has implications on authors and their cultural products in the literary cultural field, along exotifying and gendered lines. Agents of the field are conditioned in terms of economic and cultural capital where the author can either adopt or reject the exotifying discourses, resulting in very different outcomes.

Key words: Pierre Bourdieu, Yahya Hassan, Yahya Hassan: dikter, Zlatan Ibrahimović, David Lagercrantz, Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia, Jonas Hassen Khemiri, Ett öga rött, etnicitet, litterärt fält, exotism.

Innehållsförteckning

INLEDNING	4
Syfte och frågeställning	5
TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING	7
Metod och material	12
DET EXOTISKA	13
ETNICITET SOM KAPITAL	21
KONSTEN ATT VARA FÖRFATTARE	25
SAMMANFATTNING	31
REFERENSER	33

Inledning

I sammanhang då det talas om svensk litteratur och etnicitet är det ofta samma namn som dyker upp. Namn som Johannes Anyuru, Marjaneh Bakhtiari, Athena Farrokhzad, Jonas Hassen Khemiri, Theodor Kallifatides, Alexandra Pascalidou, Zlatan Ibrahimović eller Alejandro Leiva Wenger. Dessa författares verk har mottagits väl i svensk reception och media, ”och blivit föremål för stort och övervägande välvilligt intresse från kritiker och kulturjournalister”,¹ som forskaren och litteraturprofessorn Magnus Nilsson (2010) har skrivit. De har tilldragit sig mycket uppmärksamhet och blivit försäljningssuccéer på den svenska bokmarknaden. Forskaren Wolfgang Behschnitt menar till och med att de bemötts uppseendeväckande positivt av den svenska allmänheten.²

Deras genomslag – som har daterats till 2001 med Leiva Wengers novellsamling *Till vår ära* – har fått forskare och journalister att tala om ett genombrott för den svenska immigrantlitteraturen³ och ”the ethnic turn in Swedish literature”.⁴ Från och med sekelskiftets början blev, som Behschnitt och Nilsson (2013) har påpekat, kultur och etnicitet centrala beståndsdelar i förståelsen av det som uppfattades som det framväxande multikulturella samhället. Detta speglades i framväxten av vad Behschnitt och Nilsson kallar ”multikulturell litteratur”.⁵ Dessa författare och verk jämförs ofta med varandra, presenteras ofta ihop och har omtalats i termer som ”invandrarförfattare”, ”invandrarlitteratur”, ”andra generationens invandrarförfattare”, ”migrantlitteratur” eller ”minoritetslitteratur” i media, forskning och marknadsföring. Nilsson och Behschnitt menar att kategoriseringarna alla grundar sig på liknande antaganden: För det första att dess författares identitet skiljer sig från den kulturella normen och för det andra att den syftar till att uppnå erkännande för den identiteten. ”Over time, these assumptions have become part of a semiotic frame – or sometimes even a fairly rigid set of rules – for the production, reception, and treatment of literature associated with cultural difference”,⁶ skriver Nilsson och Behschnitt, föreställningarna om deras kulturella skillnad har verkningar på alla nivåer av såväl produktion, reception som behandling.

¹ Magnus Nilsson, *Den föreställda mångkulturen – Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*, Hedemora: Gidlund, 2010, s. 9.

² Nilsson, 2010, s. 9.

³ Natia Gokieli, ”The Iconicity of an ‘Immigrant Writer’” i *Akademisk kvarter*, Volume 10, 2015, s. 210.

⁴ Peter Leonard, ”Det Etniske Gennembrud – Multicultural Literature in Denmark”, *Multiethnica* nr. 31, 2008.

⁵ Wolfgang Behschnitt och Magnus Nilsson, ”‘Multicultural literatures’ in a Comparative Perspective” i Wolfgang Behschnitt, Sarah De Mul och Liesbeth Minnaard (red.), *Literature, language, and multiculturalism in Scandinavia and the Low Countries*, Amsterdam: Rodopi, 2013, s. 8.

⁶ Behschnitt och Nilsson, 2013, s. 7.

Utgångspunkten för den här studien är just den framgång som dessa författare och deras verk har uppnått och den uppmärksamhet de fått. De har kommit till i en kulturell offentlighet som välkomnat och varit positivt inställd till dem samtidigt har de hållits som något *annorlunda* och exotiskt. Den position som de har intagit på den svenska bokmarknaden har haft stor inverkan på litteratursfären och den litterära offentligheten och i flera fall har de dessutom uppnått bästsäljarstatus.

Antirasistisk kritik har länge riktat en rättfärdig skepsis mot masskulturens behandling av texter skrivna av marginaliserade författare och mot förlags annekterande av marginaliserad litteratur. Kritiken riktas mot förlags och medieföretags roll som grindvakter, samt mot masskulturens tendens att strömlinjeforma och profitera på marginaliserade gruppers litteratur.⁷ Många av verken utmärker sig dessutom av att de, till sitt innehåll, förhåller sig kritisk till maktstrukturer som stereotypisering, segregation och föreställningen om ”det mångkulturella Sverige”.⁸ Samtidigt går det inte att förneka att både förlag och kommersiella intressen är en viktig del av att förvalta, kanonisera och sprida marginaliserad litteratur till en bredare publik, och har varit instrumentella i att litteraturen faktiskt har nått den publik som är intresserad av den. Det finns ett intresse för författaren att bli utgiven av stora förlag eftersom en roll förlagen spelar är att främja och förvalta kulturen. En andra utgångspunkt för uppsatsen är att bokmarknaden och förlagsvärldens utgivningspolitik spelar stor roll i produktionen av de verk som uppsatsen behandlar och att utgivningsmomentet därför är värd att undersöka närmre.

Syfte och frågeställning

Denna uppsats föreslår att studera produktions- och receptions villkor i utgivningarna av Jonas Hassen Khemiris *Ett öga rött* (2003), Zlatan Ibrahimovićs och David Lagercrantz *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (2011) och Yahya Hassans *Yahya Hassan: dikter* (2014) – tre debutverk som slog försäljningsrekord och som uppnådde stor medial uppmärksamhet vid tidpunkten för sin utgivning.

Den övergripande frågeställningen är hur föreställningen om etnicitet hänger ihop med utgivningen av dessa bästsäljare? För att besvara frågeställningen leds arbetet av ett antal underfrågor: Hur framställs verken av förlagen och upphovspersonerna själva? Hur har författarna och deras verk behandlats och mottagits i media? Hur har verken kategoriserats och

⁷ Jon Helgason, Kärrholm, Sara & Steiner, Ann, *Hype. Bestsellers and Literary Culture*, Lund: Nordic Academic Press, 2014, s. 7.

⁸ Nilsson, 2010, s. 11.

kodats som kulturellt *andra* och varför? Vad är det för värde som tillskrivs dem som kulturella gods?

Genom att grunda analysen i produktions- och receptionsförhållanden och genom att tillämpa den på mer än ett verk syftar uppsatsen att lyfta blicken från det partikulära för att öka förståelsen för själva bokmarknaden och det svenska litterurfältet generellt: sociala villkor, vilka övertygelser som ligger bakom dem, vilket språk som används, intressen och materiella och symboliska villkor som skapas som ligger till grund för ett verk. Ytterligare ett syfte är därför att se verken som *process*, istället för som i förhand determinerade kulturella artefakter med en inneboende mening.

Det är tre verk som blivit lästa av många och debatterna och åsikterna om dem har ofta varit häftiga och verken uppfattats som kontroversiella. Jag hoppas att tillföra nya perspektiv på verk som läst och omtalats flitigt i den litterära offentligheten men där själva utgivningsmomenten inte tidigare har analyserats. Verkens produktion kan ge perspektiv på de villkor som omgärdar verket i en process där fältets aktörer möts och de sociala strukturer som är avgörande för hur ett verk uppfattas och tolkas samverkar för att determinerar verkets framtid.

Frågorna ovan hör, direkt och indirekt, samman med värdepolitik som styr bokmarknaden och handeln av varor. Att studera utgivningen är ett försök att öka förståelsen för de kommersiella intressen som ofta är en betydande del i att determinera ett verks produktions- och receptions villkor och för hur litteratur och etnicitet går ihop på en i allmänhet profitstyr marknad. Det ställer frågor om *hur genus och rasifiering används i marknadsföringen? Vad säger det om vad det är som säljs, på vilket sätt och vad är det publiken antas vara intresserad av att konsumera?*

Bästsäljaren är intressant att studera eftersom fenomenet inte kan förklaras av ensidiga analyser av *antingen* marknadsföring, media eller läsarintresse eftersom bästsäljaren som fenomen kommer till i skärningspunkten *mellan* producent och mottagare.⁹ I slutändan handlar det om att undersöka vilka berättelser vi väljer att ta del av och de frågor det ställer om våra begär, drömmar, åtrå och vad som upptar, underhåller oss och ger oss spänning: ”not to mention sexuality, gender, race, and sociopolitical structures.”¹⁰

Uppsatsen består av två delar. Den första är en genomgång av uppsatsens teoretiska och metodologiska underbygge i vilket Bourdieus fältteori och Gerard Genettes paratextmetod är centrala. Den andra är analysdelen som består av tre kapitel: Första kapitlet är en ansats till att

⁹ Helgason, Kärrholm och Steiner, 2014, s. 35

¹⁰ Helgason, Kärrholm och Steiner, 2014, s. 9.

undersöka *varufieringen av det exotiska* i alla tre verk, med utgångspunkt i marknadsföringen och mediareceptionen av *Ett öga rött*. Det andra undersöker vilken betydelse Bonniers och spökskrivaren Lagercrantz hade i framställningen av *Jag är Zlatan* som internationell litterär produkt, en laborering av deras innehav av olika kapitalformer. Tredje kapitlet behandlar *Yahya Hassan: digter* och diskuterar författarrollen och vad som händer när en författare tilldelas en etnisk identitet men inte riktigt trivs i rollen.

Teori och tidigare forskning

Pierre Bourdieus fältteori erbjuder ett ramverk för att förstå verk som delar av en större kulturell, men historiskt föränderlig, helhet och förstå hur aktörer och institutioner opererar i ett sammanhang. Kulturellt värde skapas och upprätthålls å ena sidan av fältets aktörer – författare, bokhandlare, förläggare, kritiker, recensenter, forskare och läsare – vilka alla bidrar till att validera litteraturen, generera verks värde och definiera vem som räknas som författare, å andra sidan av dess institutioner, som förlag, universitet, kulturtidskrifter eller media.

Tonvikten ligger på litteraturens dialogiska och processuella karaktär.¹¹ Fältet, dess aktörer och institutioner skapas och upprätthålls av dissonanser, friktioner och spänningar, i en ständigt pågående kamp mellan individer och grupper om dominans över och monopol på definitionsmakten.¹² Detta gäller, i Bourdieus förståelse, förhållanden inom fältet såväl som inom varje individ.¹³ Alltså förklarar fältteorin både sociala och individuella spänningstillstånd.

Bourdieu beskriver hur fältet kan beskrivas som en "world of belief".¹⁴ Litteratur är alltså det som aktörerna i fältet *uppfattar* som litteratur. Det värde och den status ett verk tilldelas – till exempel när den kategoriseras som "invandrarlitteratur" – har att göra med interna strukturer på litterära fältet, och det påverkar verks produktions, distributions- och konsumtionsvillkor.

Kampen mellan olika positioner villkoras av positionsinnehavarnas *habitus*: "det vill säga det system av dispositioner vilka, eftersom de är produkter av en social karriär och av en position inom det litterära fältet (osv.), får en mer eller mindre fördelaktig möjlighet att förverkliga sig i denna position."¹⁵ Positionernas styrkeförhållanden och hierarkier avgörs av

¹¹ Pierre Bourdieu, *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*, Stockholm/Stein: Symposium, 2000.

¹² Bourdieu, 2000, s. 10.

¹³ Bourdieu, 2000, s. 16.

¹⁴ Pierre Bourdieu, *The field of cultural production: essays on art and literature*, Cambridge: Polity, 1993, s. 42.

¹⁵ Bourdieu, 2000, s. 312.

de olika maktformer (kapital) som agenter och institutioner innehar, framför allt ekonomiska och kulturella kapital. Kulturellt kapital är alltid ojämnt fördelat på fältet och cirkulerar i en symbolisk värdeekonomi.¹⁶ På fältet: ”kämpar man om att förändra eller bevara det relativa värdet på de olika kapitalformerna, som i varje ögonblick själv bestämmer vilka krafter som kan mobiliseras i denna strid”.¹⁷ Kulturellt kapital och symboliskt värde förhandlas också fram i legitimeringsprocesser: ”not only the material production but also the symbolic production of the work, i.e. the production of the value of the work or, which amounts to the same thing, of belief in the value of the work.”¹⁸ Kapitalformerna följer inte ekonomisk logik, på fältet kan till exempel oegennyttiga skänka konstnärliga traditioner sitt äkthetskriterium, men det betyder inte att det ekonomiska inte spelar roll. Symboliskt kapital kan omvandlas till ekonomiska vinster med tid.¹⁹

Uppsatsen grundar sig på en förståelse av *verk* som process. Det finns ingen ursprunglig text som har en inneboende mening, eller ett förutbestämt värde, *innan* den möter samhället. Det är inget predeterminerat kulturellt föremål som föregår förlagen, marknaden eller läsaren. Verket kommer till i mötet mellan aktörer som del av ett socialt och ekonomiskt system. Fältets aktörer spelar en stor roll i förvaltandet, förmedlingen och uppfattningen av verk och är så väl produkter av fältet som bidragande till att skapa det.²⁰ I den mening har denna uppsats en litteratursociologisk ansats, då verkens status på litteraturfältet behandlas som en samhällelig och historiskt betingad konstruktion.

Verken som uppsatsen berör determineras framför allt av två värdeordningar på fältet. Den första är den som verken, genom sitt innehåll, upptar där de tillhör en lång historia av verk som, likt dem, laborerar med politiska, kulturella, sociala och estetiska aspekter av migration och tillhörighet. Man kan säga att de har gemensamt att de, till sitt innehåll, visar medvetande om just konstruktionen av värde, förhåller sig kritiska till själva värdediskursen och ifrågasätter själva föreställningen om värde som något stabilt och självklart. De blottlägger helt enkel institutionaliserade, kulturella och socioekonomiska bakomliggande orsaker till värdekonstruktionen och många gånger innebär det att de står i opposition till globala varufieringsprocesser.

I den andra är de förenliga med en global marknad, vari symboliska och materiella gods – till och med litteratur som utmanar själva dess strukturer – blir varufierade och konsumerade.

¹⁶ Graham Huggan, *The postcolonial exotic: marketing the margins*, New York: Routledge, 2001, s. 4.

¹⁷ Bourdieu, 2000, s. 314.

¹⁸ Bourdieu 1993, s. 37.

¹⁹ Bourdieu, 2000, s. 314.

²⁰ Bourdieu, 2000, s. 16.

Professorn i engelska och postkoloniala studier Graham Huggan (2001) poängterar värdeordningens roll för dessa verk inom det senkapitalistiska marknadssystemet: "Value is constructed through global market operations involving the exchange of cultural commodities and, particularly, culturally 'othered' goods."²¹ De två värdeordningarna ska inte förstås som motsatta, som att de konstruerar eller är oförenliga med varandra, där verkens innehåll motsätter sig och krockar med den internationella marknadens strukturer. I den värdeordning i vilka verken är förenliga med den globala marknaden förhandlas symboliskt värde fram i ett system i vilket till och med motståndsröster kan bli paketerade och konsumerade:

[T]he time has surely come to set aside the myth of commodity culture as some vast imperialist conspiracy sucking in its unwary victims—it would be fair to say that the globalisation of commodity culture has confronted postcolonial writers/thinkers with the irresolvable struggle between competing regimes of value. This struggle, I have been suggesting, plays itself out over the value of cultural difference.²²

De kan tyckas motsägelsefulla, men i själva verket samverkar de och är oskiljaktigt del av samma kulturella produktionsfält, i vilket själva motståndet har blivit en produkt.²³ Huggan skriver:

The distinction is no doubt too sharp; to see commodity culture as necessarily compromising and/or imperialistic would be as absurd as to see all postcolonial writers/thinkers as heroic agents of liberation. Nonetheless, as postcolonial scholars such as Gayatri Spivak have attested, there is a constant need for vigilance to neocolonial structures of power.²⁴

Alla studier av marginalen riskerar, som Gayatri Chakravorty Spivak (1990) noterat, att själva legitimera varufieringen av marginalen.²⁵ I Spivaks betraktelse är det dock inte begreppet marginal det är fel på, det problematiska är forskning som reproducerar marginalen som *exotisk*. Författaren och professorn bell hooks varnar på ett liknande sätt för att många studier av marginaliserad litteratur – trots sin välvilliga skepsis mot essentialism – *i sig* gör sig skyldiga till essentialiserande: "Few white intellectuals call attention to the way in which the contemporary obsession with white consumption of the dark Other has served as a catalyst for the resurgence of essentialist based racial and ethnic nationalism."²⁶ Därför är det viktigt att

²¹ Huggan, 2001, s. 6.

²² Huggan, 2001, s. 13.

²³ Huggan, 2001, s. 6.

²⁴ Huggan, 2001, s. 6.

²⁵ Gayatri Chakravorty Spivak, "Theory in the Margin: Coetzee's *Foe* Reading Defoe's 'Crusoe/Roxana'" i *English in Africa* 17, no. 2: 1-23, <http://www.jstor.org/stable/40238659>, [Besökt 2021-05-28], 1990, s. 1.

²⁶ hooks, bell, *Black Looks: Race and Representation*, Boston, Mass.: South End Press, cop. 1992., s.

förhålla sig kritisk till de kategoriseringar och begrepp som uppsatsen grundar sig på. Men det är viktigt att vara reflexiv gentemot begreppen *utan* att frånta verken sina historiska och kulturella sammanhang. Att erkänna att intellektuella och kulturella verk inte bara är originella verk av oberoende individer, utan att de är del av storskaliga globala, politiska och kulturella rörelser. De är unika yttringar som *också* deltar i ett kulturellt system vars villkor påverkar framkomsten och cirkulationen av litterära texter.

Framför allt begreppen *mångkulturalism* och *exotisering* är centrala i denna uppsats. Exotisering (exoticism) är som Huggan förstår det i *The Postcolonial Exotic* (2001) estetiserade praktiker som är förenade med marknadslogik:

For the exotic is the perfect term to describe the domesticating process through which commodities are taken from the margins and reabsorbed into mainstream culture. This process is to some extent reciprocal; mainstream culture is always altered by its contact with the margins, even if it finds ingenious ways of looking, or of pretending to look, the same.²⁷

Exotisering är den medierande instansen som underlättar varufieringen av gods som kommer från marginalen in i den internationella marknadens centrum. Exotisering som fenomen är centralt i marknadstransaktionen från *annan* till *samma*. Det strukturerar produkter som uppfattas som kulturellt annorlunda så att de behåller sin ”skillnad” men följer förutsägbara, familjära mönster och lättare kan tolkas och förstås.²⁸ Varufieringsprocesser är del av det som skapar generaliserande kulturella skillnader och påverkar dess produktion, spridning och konsumering.

Genom textanalyser, bland annat av Khemiris *Ett öga rött*, myntar Magnus Nilsson (2010) begreppet ”den föreställda mångkulturen”, som belyser den ideologiska bakgrunden till den svenska multikulturella identiteten: ”Migration och kulturell mångfald är nämligen inte bara fenomen som värderas positivt i den svenska offentligheten, utan även centrala element i en framväxande nationell självbild, enligt vilken Sverige blivit ett ’mångkulturellt’ samhälle.”²⁹ Vår tids fokus på etnicitet kommer, enligt Nilsson, från ett historiskt skifte där kulturella skillnader numera fått företräde som förklaringsmodell till vår samtid och dess konflikter, framför till exempel klasskillnader, socioekonomiska ojämlikheter och ideologiska spänningar. De böcker som Nilsson behandlar är såväl *produkter* av som *upphov* till ideologiska och kulturella *föreställningar*. Nilssons slutsats är att etniciteter är kulturellt konstruerade

²⁷ Huggan, 2001, s. 22.

²⁸ Huggan, 2001, s. 14.

²⁹ Nilsson, 2010, s. 10.

identiteter,³⁰ och att litteraturen är del av de kulturella praktiker som bidrar till dessa. Nilsson problematiserar begreppet ”invandrarlitteratur” och blottar det ideologiska underbygget av det:

Om man betraktar detta förhållande bör man alltså samtidigt betrakta ”invandrarlitteraturen” som en *produkt* av Sverige som ett mångkulturellt samhälle, en litterär praktik som *bidrar till framväxten* av denna föreställning och en arena för *kritik* av densamma.³¹

I ”Makten över prefixen” (2005) påminner författaren Astrid Trotzig om att inte *alla* svenska författare med utländsk bakgrund kategoriseras som ”invandrarförfattare”. Kategorin ”invandrarlitteratur” gäller bara en viss grupp av författare med utländsk bakgrund. Författare som Jan Guillou eller Sigrid Combüchen brukar exempelvis inte nämnas i sammanhang då man diskuterar invandrarlitteratur eller det mångkulturella samhället. Begreppet har inte mycket med invandring att göra, eftersom många av de författare som kallats ”invandrarförfattare” fötts eller levt i Sverige i hela sina liv. Ändå sammanförs en viss grupp författare: ”som vore de en kropp, ett fenomen, en sammanhållen gemenskap”.³² Kategoriseringarna är inte bara exotiserade utan dessutom *rasifierade*: biologiska och kulturella egenskaper bedöms och kategoriseras enligt objektifierande och stereotypa strukturer. Trotzig menar att litteratur som skrivs av ”invandrare” bedöms enligt en annan värdeskala än den som skrivs av svenskfödda författare, som skriver den ”riktiga” litteraturen: ”de skriver *litteratur*, kort och gott, utan prefix, som en självklarhet.”³³

Tidigare studier av Khemiris, Hassans och Zlatans verk har i stort sett uteslutande behandlat mediereceptionen i förening med text- och innehållsanalys av verken. Några av dem kommer jag också att använda i analysen. Relationen mellan det svenska litterära fältet och etnicitet har alltså i mångt varit inriktad på textanalys. Materiella villkor, institutionella processer, marknadskrafter, receptions- och produktionsvillkor bakom verken har i mångt försummats, trots att det behövs studier av verkens produktionsvillkor för en fullständig förståelse av verkens betydelse. Genom att studera utgivningsprocesser belyses den skärningspunkt i skapandet av ett verk som avgör dess framtid – där författarintention, förlag, kritiker och samhälle möts. Ett sådant perspektiv frångår ett binärt tänkande om *verk* och *mottagande*, eller *innehåll* och *mottagande*. Istället läggs fokus på villkor som påverkar framkomsten och cirkulationen av

³⁰ Nilsson, 2010, s. 220.

³¹ Nilsson, 2010, s. 10.

³² Astrid Trotzig, ”Makten över prefixen” i Moa Matthis (red.) *Orientalism på svenska*, Stockholm: Ordfront i samarbete med Re:orient, 2005, s. 109f.

³³ Trotzig, 2005, s. 109.

specifika litterära texter och som behandlar text och reception i ett dialektalt förhållande, oskiljaktigt förbundna med varandra.

Metod och material

Jag har valt litterära verk som getts ut över ett brett tidsspann för att komma bort från temporära trender eller enskilda fenomen och belysa strukturer, tendenser och mönster. Verken kan tyckas valda för att de har likheter: de behandlar teman om identitet, nationellt och kulturellt tillhörande, utifrån en ung mans perspektiv. Deras innehåll är delvis placerat i storstäders förortsmiljöer och de är skrivna på experimentellt språk. Men anledningen till att dessa verk förtjänar jämförelse är att de har fler *olikheter* än likheter. Trots sina olikheter har de blivit behandlade på liknande sätt i marknadsföring och i reception och det är denna behandling som ligger till grund för valet av verk till uppsatsen.

Uppsatsen ämnar att undersöka reception av litterära verk och produktion av dem: omslag, baksidestext, titel, författarnamn, paketering, förlagsstrategier, relationen till levd erfarenhet, författarskapets tvetydighet, kanonisering, presentation, representation hemsidematerial, intervjuer, recensioner och sist men inte minst texten som fenomen. För att besvara frågeställningarna har jag analyserat materialet för att upptäcka mönster och skillnader, upptäckter som sedan har fått styra analysen. Det är studiet av de material och relationer som omgärdar texten och presenterar den för läsaren. Dels läsarens fysiska kontakt med boken, vare sig det är i eller utanpå eller omkring, dels hur verket presenteras i relation till andra verk, genrer eller författare, som påverkar hur text och författare tolkas. Gerard Genette (1997) kallar dessa ”texter” som medierar verket utåt för *paratexter*, ”thresholds of interpretation”:

[T]hey surround it and extend it, precisely in order to *present* it, in the usual sense of this verb but also in the strongest sense: to *make present*, to ensure the text's presence in the world, its 'reception' and consumption in the form (nowadays at least) of a book [...] the paratext is what enables a text to become a book and to be offered as such to its readers and, more generally, to the public.³⁴

Paratexter ses som delar av det performativa författarskapet och visar hur på textens intention eller tolkning och på textens relation till samhället.³⁵ Claire Squires (2007) poängterar att verks paratexter ger en god bild av förlagets marknadsföring, som i sin tur ger en uppfattning om vad

³⁴ Gerard Genette, *Paratexts: Thresholds of Interpretation*, Cambridge: Cambridge University Press, 1997:1987, s. 1.

³⁵ Genette, 1997:1987, s. 11.

som ansetts säljbart från förlagets sida och där med visar på verkets varufiering.³⁶ Det samma kan sägas vad gäller media och journalisters formuleringar i recensioner och intervjuer, som säger något om vad de i sin tur ser som lockande men också hur de som ”förstaläsare” speglar vad de uppfattar som kärnan av verket för den tänkta läsaren.

Paratexter är här, inspirerat av Simone Murrays användning (2018), ett sätt att sätta ekonomiska, ideologiska och intellektuella villkor i centrum. Att studera paratexter är att bättre förstå vår samtid, dess villkor och dess meningsskapande praktiker. Murray understryker det moderna litterära fältets konvergens och dess digitala karaktär och utvecklar begreppet ”digital paratext”.³⁷ Exempel på sådana i min uppsats är hemsidor, sociala media och artiklar online. Murray befäster det paratextuellas vikt för att förstå litteraturen i sin helhet i en digital, allt mer komplex, allt mer marknadsorienterad och konvergent kultur. Med det i åtanke varnar Murray för svårigheterna att bedöma ramarna och gränserna för materialet i ett så expansivt och ombytligt fält som det digitala. Hemsidor, sociala media och artiklar kan uppdaterats och ändras sedan de kom ut och riskerar likaledes att ändras efter forskning har gjorts. Det kan sägas gälla paratexter generellt, att ramarna för studieområdet blir svårdefinierbara när materialet ständigt växer och förändras, på ett litterärt fält som vem som helst med tillgång till teknologin till viss mån kan medverka i.

Det exotiska

Ett år efter utgivningen på Norstedt förlag, år 2003, slog Jonas Hassen Khemiris debut *Ett öga rött* försäljningsrekord och hade sålt i över 200 000 exemplar. År 2004 var den Sveriges mest sålda pocket som stod kvar på topplistora i flera år efter verkets utgivning.³⁸ Verket belönades med Borås Tidnings debutantpris 2004, har dramatiserats, filmatiserat, översatts till över sju andra språk och ledde till Khemiris första egna sommarprat i P1. ”Khemiri established himself as one of the most sought-after literary celebrities, being much in demand as lecturer on topics

³⁶ Claire Squires, *Marketing Literature. The Making of Contemporary Writing in Britain*, London: Palgrave Macmillan, 2007, s. 75 samt s. 85.

³⁷ Simone Murray, *The Digital Literary Sphere: Reading, Writing, and Selling Books in the Internet Era*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2018, s. 21.

³⁸ *Svensk bokhandel*, ”SvB:s boktopplistor september 2003”, <https://www.svb.se/nyheter/svbs-boktopplistor-september-2003>, publicerat: 2003-08-28, [Besökt: 2021-04-21], *Svensk bokhandel*, ”Årets topplistor 2004”, <https://www.svb.se/nyheter/arets-topplistor-2004>, publicerat: 2004-12-21, [Besökt: 2021-04-21] och *Svensk bokhandel*, ”Bestsellers in Sweden 2005” <https://www.svb.se/nyheter/bestsellers-sweden-2005>, publicerat: 2005-09-21, [Besökt: 2021-04-21].

as language, power, anti-racism and identity,”³⁹ skriver forskaren Natia Gokieli (2015) om den popularitet som Khemiri uppnådde.

Bara Alejandro Leiva Wenger och Johannes Anyuru hade, år 2001 och 2003, varit före med en novellsamling och ett diktverk som erhöll motsvarande uppmärksamhet för att de på ett jämförbart vis laborerade med kulturell identitet och språk. Leiva Wenger och Anyuru skulle likafullt ideligen nämnas i receptionen av *Ett öga rött* och de klassades tidigt som ett slags genre av litteratur. I *Göteborgsposten* skrev till exempel journalisten Björn Gunnarsson:

Den nya, etniskt definierade underklassens erfarenheter har sent omsider brutit igenom i svensk litteratur: Alejandro Leiva Wenger och Johannes Anyuru: hyllade, nästan haussande genombrott. Fateme Behros, Azar Mahloujian och Yeshiwork Wondmene: något mindre hyllade, men dock genombrott [...]. Nu kommer Jonas Hassen Khemiri - svensk mamma, tunisisk pappa - med debutromanen *Ett öga rött*.⁴⁰

Jämförelsen bygger dels på författarnas bakgrund, dels på den ”underklasserfarenhet” de antas ha. Nya författare med utländsk bakgrund skulle sedan, i sin tur, jämföras med *Ett öga rött*: ”Nu kommer en kvinnlig motsvarighet”,⁴¹ skrev exempelvis en reporter om Marjaneh Bakhtiaris *Kalla det vad fan du vill* (2005). Detta trots alla de ovan nämnda verkens uppenbara skillnader, till exempel i genre: noveller, poesi, dagboksform och roman.

Trotzig berättar om hur Khemiri, Johannes Anyuru och hon ständigt blev inbjudna till samma författarsamtal som representanter för det nya Sverige ur ett ”mångkulturellt perspektiv”. De förväntades på grund av sin utländska bakgrund ha mer gemensamt med varandra än med andra svenska författare i samma generation, skriver Trotzig, fastän deras *faktiska* biografi inte hade större likheter.⁴² Dessa författare kategoriserades som *samma*, jämförda och likställda med varandra, men som grupp uppfattades de som *annorlunda* i relation till resten av den litterära sfären, bland annat tack vare genrebeteckningar som ”invandrarlitteratur”.

Marknadsföringen av verken var späckad med författarnas bakgrund: Att Zlatan är uppväxt i Rosengård är bland det första en läsare möts av på Bonniers titelsida.⁴³ När Hassans diktsamling kom ut löd baksidestexten kort och gott: ”Yahya Hassan, född 1995. Statslös

³⁹ Gokieli, Natia, ”The Iconicity of an ‘Immigrant Writer’” i *Akademisk kvarter*, Volume 10, 2015, s. 210.

⁴⁰ Björn Gunnarsson, ”Den unge Halims lidanden” i *Göteborgs-Posten*, publicerad: 2003-08-04.

⁴¹ Ingalill Mosander, ”Ett öga rött”, Jonas Hassen Khemiris rapport från en invandrarförort fick ett lysande mottagande. Nu kommer en kvinnlig motsvarighet”, *Aftonbladet*, publicerad: 2005-03-13.

⁴² Trotzig, 2005, s. 110.

⁴³ Albert Bonniers förlag, titelsida, ”Jag är Zlatan: Min historia”, <https://www.albertbonniersforlag.se/bocker/172164/jag-ar-zlatan/>, [Besökt: 2021-05-04].

palistinæser med dansk pas”. ”Statslös palestinier, växte upp och bodde i Danmark”,⁴⁴ stod det som ett eko i Norstedts utgivning och på deras författarsida på nätet. När Hassans verk nådde kritikerna upprepades meningen gång på gång, ”statslös palestinier med danskt pass” återkommer i nästan varje recension.⁴⁵ Redan innan boken nådde kritikerna presenterades *Ett öga rött* med Khemiris ursprung i fokus. Debutantporträttet i *Svensk bokhandel* löd till exempel: ”Den har kanske skrivits för att ge röst åt en person som jag en gång varit, långt innan jag svennefierade mig med studier i litteraturvetenskap och internationell ekonomi. I dag är jag 24 år, uppvuxen i Stockholm, pappa från Tunisien, mamma från Sverige.”⁴⁶ Den återkommande betoning i marknadsföringen från förlag av alla tre romanerna förmedlar till media och läsare att bakgrunden har betydelse för verkets tolkning, för att exotisera verken och särskilja dem.

När Khemiri debuterade sågs verket som den första, mycket efterlängtrade, romanen som skildrade det som den litterära offentligheten uppfattade som den multikulturella verkligheten.⁴⁷ De positiva omdömena välkomnade den på ett litteraturfält som ansågs allt för homogent: ”Jag har länge väntat på att den andra generationens invandrarungdomar skulle börja skriva”,⁴⁸ sa till exempel journalisten Maija Niittymäki i artikeln med rubriken ”Långt ifrån det lagomsvenska”, som i sig anspelar på den uppfattade icke-svenskheten. Behschnitt menar att välvilligheten kommer från en svensk självbild i vilken Sverige är positivt inställd till mångfald och migration.⁴⁹

Trots den i allmänhet överväldigande välvilligheten mottog Khemiris debut negativ kritik:

Alejandro Leiva Wengers debut i fjor orsakade ju något av en sensation i den annars så ursvenska bokutgivningen. Med novellsamlingen ”Till vår ära” lyckades han verkligen upphöja Rinkebyugget till vassaste litteratur, eller omvänt: ta ner poesin på gatunivå. Men frågan är om dålig svenska automatiskt ska ge en stjärna i kanten - och hur länge det kan betraktas som litterärt originellt.⁵⁰

Recensionen ovan, av Hanna Gardell, är – trots att man kan tro att den behandlar Leiva Wengers novellsamling – av *Ett öga rött*. I uttalandet finns underförstått att Khemiris roman har att göra med Leiva Wengers noveller och att de båda i sin tur har något att göra med ”gatan” och ”dålig

⁴⁴ Hassan, Yahya, *Yahya Hassan: dikter*, översättning: Johanne Lykke Holm, Stockholm: Norstedt, 2014 & Norstedts hemsida, författarsida, ”Yahya Hassan”: <http://www.norstedts.se/bocker/114553-yahya-hassan>, [Besökt: 2020-12-27].

⁴⁵ Dahlgren, Carl, ”En gåva vi ska vara glada för” – *Identitetspolitiska lässtrategier i den svenska receptionen av YAHYA HASSAN*, Södertörns Högskola: Institutionen för kultur och lärande, 2014, s. 14.

⁴⁶ Debutantporträtt, ”Kameleonter är fula djur” i *Svensk bokhandel*, <https://www.svb.se/debutanter/kameleonter-ar-fula-djur>, publicerat: 2003-06-30 [Besökt: 2021-05-06].

⁴⁷ Nilsson, 2010, s. 11.

⁴⁸ Maija Niittymäki, ”Långt ifrån det lagom svenska”, *Nerikes Allehanda*, publicerat: 2003-08-27.

⁴⁹ Nilsson, 2010, s. 9f.

⁵⁰ Hanna Gardell, ”Hellre stolt fejkarak än lågstatussvensk”, *Sydsvenskan*, publicerat: 2003-08-04.

svenska”. Recensionens läsare förväntas vara införstådd med vad ”gatunivå” betyder, ett antagande som är inbäddat i rasifierade föreställningar om klass och etnicitet.

Oavsett välvilligt eller negativt inställda utgick alla recensioner från det som uppfattades som kulturellt annorlunda, det vill säga *det exotiska*. Detta till så hög grad att Gokieli påpekar att vissa recensioner av Hassans och Khemiris verk helt utelämnar en litterär analys.⁵¹ På liknande sätt visar forskaren Carl Dahlgren (2014) att recensionerna av Hassans verk fokuserar mer på etnicitetspekten än några andra av bokens många teman.⁵² I Nilssons studie belyser han hur författare med annan etnicitet än svensk på så sätt görs till ”etniska författare” och han menar att de erbjuds subjekspositionerna som ”invandrarförfattare” eller ”etniskt definierad författare”.⁵³

Exotiseringen som romanen blev föremål för trots den välvilligt välkomnande atmosfären tar ofta utgångspunkt i romanens språk. Uttrycket ”rinkebysvenska” tillskrivits litterärt språk i verk vars språk är olika utformat och från författare från vitt skilda delar av landet. ”Put bluntly, Rinkeby Swedish has been represented in the Swedish media over the last thirty years or so as a ’bad’ and ’deviant’ linguistic variety spoken by ’problematic,’ ’chauvinist,’ ’non-Swedish’ young men”,⁵⁴ uttrycker forskarna Tommaso M. Milani och Rickard Jonsson det i mer rättframma termer. ”Ett öga rött är [...], mig veterligt, den första svenska roman som konsekvent är skriven på det språk som talas bland stora grupper av (andra generationens) invandrare”,⁵⁵ skriver journalisten Anders Sjögren om romanens språk. Men språket i romanen är ett fiktivt språk, en konstruktion, och det är en stilistisk poäng i romanen att språket är inkonsekvent och förändras. Sjögrens formulering bygger på förutfattade meningar om invandrare som en lättidentifierbar homogen grupp, som Trotzig skriver: ”Det sätt på vilket en författare väljer att skriva, vare sig det är prosa eller poesi – språk och stil – är en konstruktion, ett medel för berättandet/beskrivandet, och delvis det som gör det till litteratur. Ändå betraktas och framställs de litterära språk som Leiva Wenger, Anyuru och Khemiri använder som *ett* – i betydelsen ett enda – faktiskt, existerande ’invandrarspråk’.”⁵⁶

Fascinationen för det fiktiva språket i Khemiris verk men också Hassans – ”perkerdansk” – Anyurus, Bakhtiaris och Leiva Wengers, var så påfallande att flera recensenter och journalister

⁵¹ Gokieli, 2015, s. 215.

⁵² Dahlgren, 2014, s. 27.

⁵³ Nilsson, 2010, s. 45.

⁵⁴ Tommaso M. Milani & Rickard Jonsson, ”Who’s Afraid of Rinkeby Swedish? Stylization, Complicity, Resistance” i *Journal of Linguistic Anthropology*, Vol. 22, No. 1, 2012:05, s. 44.

⁵⁵ Anders Sjögren, ”Först ut att skriva på ’invandrarsvenska’ var Alejandro Leiva”, *Västerbottens-Kuriren*, publicerad: 2003-08-04.

⁵⁶ Trotzig, 2005, s. 111.

tog intryck av det och skrev sina artiklar på ett sätt som imiterade språket i romanen.⁵⁷ Detta trots att Khemiri insisterade på att det var fel termer:

Jag skulle nog kalla det för innovativ svenska eller Halimsvenska. Det värsta ordet är ”rinkebysvenska”, det är ett så enkelt fack att stänga in språket i. Det skulle vara roligt om boken inte blev sedd som en ”Rinkebybok” eller en ”förortsbok”. Det vore en förenkling, då ser man bara en dimension i texten. [...] Men kanske har Alejandro Leiva Wenger och Johannes Anyuru fått ta det mesta av invandrarförfattarstämpeln så att det blir mindre sånt när min bok kommer.⁵⁸

Genom att imitera Halims språk exotiseras romanen som annorlunda samtidigt som recensenten framstår som tolerant, välkomnande, accepterande och öppen för nya intryck. Även om välviljan och exotismen kan leda till ett intresse och solidaritet, till och med identifikation, bygger den på stereotyper och objektifiering som essentialiserar och fixerar identiteter och verk.

Exotismens funktion är att ge verken ett lättförståeligt kommersialiserbart mönster och en förenklad förklaringsmodell men poängen här är inte att det är exotismen som säljer författarna eller verken, utan att det är själva det exotiska som varufieras. Huggan kallar detta för ”commodifying the exotic”. *Det exotiska* är ett symboliskt system och ett medel för masskonsumtion. Det exotiska finns inte inneboende i människor, platser eller objekt, utan är ett medel för en viss sorts estetisk varseblivning: ”one which renders people, objects and places strange even as it domesticates them, and which effectively manufactures otherness even as it claims to surrender to its immanent mystery.”⁵⁹ Huggan beskriver tre aspekter av ”commodity fetishism” som döljer själva de materiella omständigheter som villkorar produktion och konsumtion: *mystifiering*, ett föreställt *tillgängliggörande* av den Andre genom konsumtion och *reifikation*.⁶⁰ Mystifiering är just processer som tillskriver verk sin lockelse genom att de tas ur sin historiska kontext och exotiseras som annorlunda på marknaden. bell hooks (1992) kallar det i liknande termer för ”the commodification of Otherness”. Andras kroppar och kultur används som produkter i masskulturen för att bekräfta den egna självbilden. I hooks förståelse är den föreställda annanheten en krydda på marknaden: ”The commodification of Otherness has been so successful because it offered as a new delight, more intense, more satisfying than normal ways of doing and feeling.”⁶¹ På så sätt reifieras de och grupperas som versioner av *det samma*, i förlängning utbytbara. Kulturell skillnad går i exotiserande logik att tillgängliggöras genom konsumtionen av dem: ”These three aspects of commodity fetishism—mystification (or

⁵⁷ Trotzig, 2005, s. 111.

⁵⁸ Clara Törnqvist, ”Inte ett öga rött.” *Autodidakt 7*, publicerad: 2003-07.

⁵⁹ Huggan, 2001, s. 13.

⁶⁰ Huggan, 2001, 19.

⁶¹ hooks, 1992, s. 21.

levelling-out) of historical experience; imagined access to the cultural other through the process of consumption; reification of people and places into exchangeable aesthetic objects—help these books and their authors acquire an almost talismanic status.”⁶² Det exotiska är de kulturella och marknadsmässiga processer som assimilerar kulturell skillnad, skänker det ett mönster av förutsägbarhet, *samtidigt* som det förvränger och objektifierar mångfalden. Välviljan i mottagandet av Khemiris, och andras, verk följer de mönster som exotiserar men döljer maktstrukturerna bakom stereotyperna och objektifieringen bakom den sympatiska identifikationen och nyfikenheten.⁶³

Exotiseringen hämtar sitt bränsle i migrationsdebatter och social politik och författarikonen laddas med kommersialiserat innehåll vars värde kommer från yttre, samhällseliga föreställningar om identitet och etnicitet. Nilsson lokaliserar måhända verkens genombrott och ursprunget till den multikulturella diskursen i den svenska nationella självbilden, men en exotiserande logik är också kopplad till globala marknadsstrukturer. Huggan förtydligar genom att säga: ”Late twentieth-century exoticisms are the products, less of the expansion of the nation than of a worldwide market—exoticism has shifted, that is, from a more or less privileged mode of aesthetic perception to an increasingly global mode of mass-market consumption.”⁶⁴

I formuleringen: ”rapport från en invandrarförort”, framträder det hur journalisten ser på romanen som en icke-fiktiv redogörelse av verkligheten. Media återkommer på olika vis till att Khemiris roman är som en ”rapport”. Journalisten Niittymäki skriver till exempel: ”Var Jonas Khemiri slutar och hans hjälte tankesultanen Halim börjar är inte alls lätt att reda ut. [...] Att en stor del av stoffet är självbiografiskt råder det ingen tvivel om.”⁶⁵ Trotzig noterar det och kallar det en ”sammansmältning av författaren och den fiktion de skildrar.”⁶⁶ Khemiris, men även Hassans, verk tolkas som författarens egna åsikter, som icke-fiktion, med utgångspunkt i författarnas biografier, deras härkomst, och uppväxt i förorten. Hassans förläggare på Norstedt, Håkan Bravinger, säger att Norstedt som vanligtvis inte publicerar annat än svenska originalverk ändå valde att ge ut Hassan tack vare verkets litterära kvaliteter: ”Men så läste jag den. Det var bra poesi och jag märkte hur jag drogs in i den. Jag hade aldrig tidigare läst något som var så självbiografiskt, utlämnande och också våldsamt på ett sätt.”⁶⁷ Förutom att den ses

⁶² Huggan, 2001, s. 19.

⁶³ Huggan, 2001, s. 14.

⁶⁴ Huggan, 2001, s. 15.

⁶⁵ Niittymäki, 2003-08-27.

⁶⁶ Trotzig, 2005, s. 113.

⁶⁷ Klara Rönqvist Fors och Tara Moshizi, ”Danska stjärnpoeten Yahya Hassan är död”, *Sveriges television*, <https://www.svt.se/kultur/poeten-yahya-hassan-ar-dod>, 2020-04-30, [Besökt: 2020-12-27].

som självbiografisk är det *våldsamma* ett nyckelord till autenticiteten. Det är ingen slump att titel till den artikel som inledde Hassans genombrott löd: ”Jeg er fucking vred på mina föräldres generation”,⁶⁸ och att den blev den mest delade artikeln online i Danmarks historia. När Khemiris verk hittade fram till recensenterna valde de att rubriksätta med sådant som: ”Först ut att skriva på invandrarsvenska”, ”Ur en svartskalles ögon”, ”Du vet svenne, jag lovar vi ser mer av det här!”, ”Explosion i Rinkebysvenska”, ”Välkommen till förorten”, ”Romandebut på rinkebysvenska”, ”Hellre stolt fejkarab än lågstatussvensk” och ”Arabisk krigare gör uppror”.⁶⁹ Valet av rubriker anspelar på konflikt och aggression och säger något om vad media ser som uppseendeväckande. bell hooks talar om begäret efter smärta som finns inskrivet i varufiering: ”the young black male body is represented most graphically as the body in pain”.⁷⁰ Ilska, smärta och aggressivitet uppfattas som mer autentisk och är inbyggd i den ikoniserade bilden av ”immigrantmannen”. bell hooks understryker att begäret efter lidande är ett viktigt element i uppbyggandet av stereotypen och i varufieringen av den samma: ”encounters with Otherness are clearly marked as more exciting, more intense, and more threatening”.⁷¹ Gokieli spårar rötterna till bilden av ”immigrantförfattaren” i medias konstruktion av ”immigrantmannen” och dess dikotomisering, stereotypisering och exkludering: ”The media’s representation of visual minorities created long-lasting stereotypes of the dark-haired, dark-skinned, criminal, sexually violent, aggressive, non-integrated Muslim man”.⁷² Immigrantens autentiska röst är en manlig röst, något som Gokieli menar kommer från immigrantmannen som fokuspunkt i diskursen om det multikulturella: ”As the symbolic value of the ‘immigrant literature’ is to depict the conflict of cultures, the angry young Muslim man becomes the pivotal point of the discourse. Khemiri’s and Hassan’s youth gives them credibility of a first-hand experience of the young generation, which makes them the authentic ‘other’ within the nation state.”⁷³

Likaså närmast mytologiseras förorten: ”när någon försöker göra mig till en ’Förorts-Jonas’, då får jag andnöd”,⁷⁴ sa Khemiri i en intervju om hans erfarenhet av perioden efter utgivningen. Bland de citat från media, ”blurbar”, som förlaget väljer att ha med innanför pärmen på den

⁶⁸ Tarek Omar, ”Jeg er fucking vred på mina föräldres generation” i *Politiken*, publicerat: 2013-10-05, [Besökt: 2020-12-27].

⁶⁹ Nerikes allehanda, 27 aug. 2003, Katrineholm-Kuriren, 17 dec. 2003, Gefle dagblad, 5 sep. 2003, Falukuriren, 20 aug. 2003, Norrländska socialdemokraten, 17 aug. 2003, Sundsvalls tidning, 5 aug. 2003, Sydsvenskan, 4 aug. 2003, Dagens Nyheter, 4 aug. 2003.

⁷⁰ hooks, 1992, s. 34.

⁷¹ hooks, 1992, s. 26.

⁷² Gokieli, 2015, s. 213.

⁷³ Gokieli, 2015, s. 214.

⁷⁴ Christina Kellberg, ”Med huvudet fullt av vimmelkanter” i *Dagens Nyheter*, <https://www.dn.se/arkiv/inrikes/med-huvudet-fullt-av-vimmelkanter/>, publicerad: 2003-08-10, [Besökt: 2021-04-20].

tryckta upplagan av *Yahya Hassan: dikter* nämns ordet ”förorten” hela tre gånger. Zlatans etnicitet är kodad i begreppen ”förort”, ”ghetto” och ”invandrarförort”, och Rosengård figurerar nästan jämnt i marknadsföringsmaterial och i media runt boken. Förorten fungerar som en redan på förhand given myt som kommersialiserar författarna i egenskap av förortsskildrare och ghettoförfattare.⁷⁵ Gokieli synar medias del i att reproducera bilden av ”immigranten” som en lättigenkännlig och säljbar litterär figuration i sin studie av Khemiris och Hassans verk. Gokieli visar hur den stereotypa behandlingen av Hassan och Khemiri i media hör samman med denna figuration:

The author-image created by the media proved to be a representational icon with a large commercial value that is anchored in the context of the globalized Swedish and Danish society and takes its power from the perpetual controversial debates on identity negotiations. The iconicity of an ‘immigrant writer’ makes an immediate subsumption between the signifier and the signified, the migrant experience inscribed on the foreign body and the textual story of the same.⁷⁶

Genom marknadsföringen och mediereceptionen konstrueras bilden av att författare som är ”invandrare” kan skildra den ”sanna” förorten på ett äkta sätt, eller som Nilsson formulerar det: ”vilket gör att ’invandrarlitteraturen’ utifrån detta antagande konstrueras som en överlägsen källa till kunskap om det mångkulturella samhället.”⁷⁷ Författarens biografi och den uppfattade autenticiteten i denna biografi skänker verket kulturellt värde som vara på det litterära fältet. Trotzig beskriver detta som: ”Oavsett recensentens goda omdöme om boken blir följden av denna generalisering att författaren framstår som en genuin ’invandrare’ snarare än en genuin författare”,⁷⁸ och fortsätter senare: ”Endast ’invandraren’ kan skriva ’äkta invandrarlitteratur’ om ’förorten’”.⁷⁹ Den *verkliga* exotiska Andre föreställs som en ung, etnisk, maskulin och lidande eller arg man.

Trots den välvilliga inställningen i den litterära offentligheten framträder ett litterärt landskap som kommersialiserar och varufierar det exotiska och *det autentiska*, vilka samspekar. Detta ger en inblick i en dialektal process av främmandegörning och familjaritet på en bokmarknad som efterfrågar autenticitet, en autentisk annorlundahet som lätt ompaketeras och översätts till familjära gestalter. Förlag, massmedia och offentligheten efterfrågade autentiska skildringar av det mångkulturella exotiska, som efter närmare granskning blottar dialektala processer av både familjäriserande och förfrämmande bakom föreställningen om kulturell

⁷⁵ Gokieli, 2015, s. 215.

⁷⁶ Gokieli, 2015, s. 218.

⁷⁷ Nilsson, 2010, s. 221.

⁷⁸ Trotzig, 2005, s. 113.

⁷⁹ Trotzig, 2005, s. 119.

skillnad. Värde tillskrivs dem i en övervägning av hur väl de lyckas operera, inte bara som författare, utan som representanter för kultur och som äkta kulturella representanter.

Etnicitet som kapital

Verken är utgivna på Danmarks och Sveriges största och mest anrika förlag: Gyldendal, Norstedt och Bonniers. Det förlag författaren väljer spelar roll i termer av marknadsföringsresurser, medieexponering, bokhandelsutrymme och tillgång till förlagets varumärke och status. Att välja förlag med stort ekonomiskt och kulturellt kapital är ett sätt att nå ut till många, med förlagets resurser bakom sig och som ett slags kvalitetsstämpel. *Jag är Zlatan*, som Zlatan har skrivit ihop med Lagercrantz, gavs ut av Bonniers Förlag. Två månader efter den gavs ut nådde den en försäljning på över 500 000 inbundna exemplar.⁸⁰ Boken fick ett brett masskulturellt genomslag, men lyckades samtidigt uppnå kulturellt erkännande, till exempel genom att bli nominerad till Augustpriset. Sedan utgivningen har den översatts till trettio andra språk och i många fall blivit en bästsäljare även i andra länder.⁸¹ Detta kapitel sätter det dubbla författarskapet under lupp eftersom det kan ha haft konsekvenser för hur självbiografin blivit till. Och vad hade Bonniers för inflytande på hur den ramades in i termer av presentation och marknadsföring?

Till skillnad från de andra två verken är Zlatans och Lagercrantz verk en biografi/självbiografi (på Bonniers hemsida och i media används båda genrekategoriseringarna). Det innebär att läsaren *förväntas* läsa in författaren i berättaren och huvudpersonen. Berättelsen bygger ändå på ett narrativ, eftersom författaren väljer vad som ska skildras och hur. Lagercrantz har hittat, vad han själv kallar, en *litterär illusion* av Zlatan:

Jag började läsa spökskrivna fotbollsböcker och jag måste säga att jag aldrig läst så tråkiga böcker i hela mitt liv. Jag sa till mig själv att ”jag kan inte göra det här”. Jag borde inte erkänna det här men sen beslutade jag mig för att skriva den som en roman. Jag citerade egentligen inte honom. Jag började hitta en litterär illusion av Zlatan Ibrahimovic och sen började jag skriva utifrån den.⁸²

⁸⁰ David Lagercrantz hemsida, ”Om David Lagercrantz”, <https://www.davidlagercrantz.com/om-david-lagercrantz>, [Besökt: 2021-05-15].

⁸¹ Jarkko Päiväniemi, ”Zlatans bok het ute i Europa” i *Sportbladet*, <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/OnjJw1/zlatans-bok-het-ute-i-europa>, publicerad: 2012-05-26, [Besökt: 2021-05-28.]

⁸² Kristopher Karlsson, ”Zlatan Ibrahimovic: ’Vad fan är detta?’” i *Sportbladet*, <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/ddr48w/zlatan-ibrahimovic-vad-fan-ar-detta>, publicerad: 2015-05-27, [Besökt: 2021-05-28.]

Vilket det narrativet är återkommer Lagercrantz ofta till i intervjuer, när han säger saker som: ”Det är en väldigt bra berättelse, inte bara om Zlatan och fotbollen utan även om Sverige. En resa från ghettot till fotbollens absoluta toppskikt och allt vad det medför”,⁸³ eller: ”Invandrarkillen från förorten som blev en stjärna är den tydligaste förebilden för ’det nya Sverige’”.⁸⁴ I en intervju menar Lagercrantz att: ”berättelsen om förortskillen som använde sporten för att göra en klassresa är något som hittills har saknats i svensk litteratur.”⁸⁵

Zlatan var internationellt berömd innan bokens tillkomst, ett igenkännbart varumärke, som till stor del byggde på myten om ”förortskillen” som lyckats mot alla odds. Förorten är så vanligt återkommande i marknadsföringen av Zlatans bok – men också av Khemiris och Hassans – att begreppet kan ses som en del av varufieringen. Trotzig, som noterat detta, frågar sig om ”förorten” blivit mytologiserat: ”Vad menar man egentligen med förorten? Vilken förort avses och vilka människor föreställer man sig bebor denna gåtfulla förort?”⁸⁶ Det är en svensk variant av ”The American Dream”, eller som Lagercrantz själv har sagt: ”Det skulle bli någonting helt nytt, som The American Dream på svenska”.⁸⁷ Presentationen av boken som ”The American Dream” romantiserar, familjäriserar och varufierar den exotiska identiteten. Christine Sarrimo (2014) sätter fingret på narrativet och Lagercrantz sätt att mytologisera Zlatan i marknadsföringen. Myten Zlatan, för att låna Sarrimos uttryck, medierar Zlatan och hans verk:

[A] myth of the male, alienated outsider and his road to fame, and a myth of the Western autonomous subject or lone ranger who against all odds, and exclusively due to his own merits, succeeds [...] a major Western ideal, connected to the liberal, male individual and his fight for autonomy, self-respect, and self-fulfillment [...] ‘narratives of masculinity in which obstacles are overcome, victories won, and enemies vanquished [...] In the Swedish context, this ideology also fulfils the political vision of the immigrant being assimilated and integrated into Swedishness.’⁸⁸

När författaren Simon Kupers skriver om boken i *Financial Times* använder han detta narrativ: ”Zlatan’s book [...] is an immigrant’s tale. In fact [...] it’s probably the bestselling European immigrant’s tale since Zadie Smith’s *White Teeth* (2000).”⁸⁹ Den marginaliserade immigranten

⁸³ Fredrik Jönsson, ”Jag är Zlatan”, i Aftonbladet, <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/rLnwz8/jag-ar-zlatan-ibrahimovic>, publicerad: 2011-0927, [Besökt: 2021-05-17].

⁸⁴ Helén Preutz, Språktidningen No. 4/2012, <https://spraktidningen.se/artiklar/2012/05/zlatan-far-grabbarna-att-bladdra>, [Besökt: 2021-05-17].

⁸⁵ Preutz, 2012, [Besökt: 2021-05-17].

⁸⁶ Trotzig, 2005, s. 119.

⁸⁷ Lasse Hallberg, ”Tragedin i Norge fick Zlatan att berätta allt”, <https://www.st.nu/artikel/tragedin-i-norge-fick-zlatan-att-beratta-allt>, publicerad: 2012-01-27, [Besökt: 2021-05-28.]

⁸⁸ Helgason, Kärholm & Steiner, 2014, s. 132.

⁸⁹ Simon Kuper, ”Philip Roth and Zlatan Ibrahimović” *Financial Times*, <https://www.ft.com/content/aa94d0ec-813e-11e2-9908-00144feabdc0>, 2013-03-01, [Besökt: 2021-05-11].

som lyckas bli nationell ikon gör Zlatanmyten kompatibel med en västerländsk litterär kanon, den litteratur som skildrar den Europeiska "ghettoerfarenheten", eller *den europeiska immigranten*, som kanoniserar den som samma kategori som Zadie Smith. Medialiseringen positionerar berättelsen *både* som den om multikulturella Sverige *och* som en modern västerländsk litterär tradition: "an immigrant's tale well suited for both a national and an international literary and cultural tradition for public consumption."⁹⁰ Narrativet upprepas över många andra plattformar utöver boken, och tillsammans bildar de en narrativ kedja av mening, som Sarrimo kallar "content", som tillsammans skapar varumärket och stjärnan Zlatan.⁹¹ En berättelse som samtidigt är en berättelse om Sverige och en internationellt gångbar europeisk migrantberättelse.

Många författare motsätter sig denna exotiserade identitet, säger Trotzig, "[d]eras förlag har möjligtvis haft en annan inställning, av kommersiella skäl är kategoriseringen en (ekonomiskt) fruktbar marknadsföringsstrategi."⁹² Det finns de författare som på grund av förväntningar och fördomar blir eller känner sig intvingade i "invandrarrollen" men de finns också de som väljer den. Nilsson diskuterar anammandet av en etnisk identitet i fältet: "För författare med mer begränsad tillgång till fältspecifikt symboliskt kapital kan anammandet av en etnisk författaridentitet däremot vara en gångbar strategi, såväl i den storskaliga som i den rena produktionens delfält."⁹³ En "exotisk identitet" sett som kulturellt kapital kan omvandlas till en tillgång för vissa författare såväl som förlag. Nilsson jämför med arbetarförfattarna på 1910- och 1930-talen, vars genombrott till viss del berodde på att de mottogs "som 'rapportörer' från miljöer som ansågs vara av stor betydelse för en pågående samhällsomvandling".⁹⁴ På samma sätt som arbetarförfattarna kunde förvalta kapitalet "arbetarklassidentitet" kan en "etnisk identitet" omvandlas till en investering och en strategi i det litterära fältet, enligt Nilsson.⁹⁵ När Bourdieu talar om "strategier" ska det dock förstås som resurser och förhållanden på fältet och alltså inte som medvetna handlingar.⁹⁶

Lagercrantz representerade boken i nästintill all marknadsföring. På så sätt talade han i Zlatans ställe, blev Zlatans röst, deltog i intervjuer, reste till litteraturmässor, medverkade i författarsamtal och annat. Zlatan framstår mer som *material* än som *skapare* av verket.

⁹⁰ Helgason, Kärrholm & Steiner, 2014, s. 142.

⁹¹ Helgason, Kärrholm & Steiner, 2014, s. 131.

⁹² Trotzig, 2005, s. 123.

⁹³ Nilsson, 2010, s. 51.

⁹⁴ Nilsson, 2010, s. 46.

⁹⁵ Nilsson, 2010, s. 46f.

⁹⁶ Nilsson, 2010, s. 49.

Lagercrantz berättar själv att han när han skrev boken försökte hitta Zlatans ”röst”, eller språk. Han berättade på en litteraturfestival att:

Tidigt var jag på det klara med att det viktigaste här inte var att citera Zlatan korrekt. Det här var ingen intervju i vanlig mening utan tvärtom en bok där hans livs skulle gestaltas litterärt. Däremot skulle det låta som Zlatan. [...] Därför lyssnade jag in honom noga, noterade vilka uttryck han använde och försökte skapa ett idiom som kändes Zlatanskt. Jag levde mig också in i hans liv. Ibland tänkte jag på vår titel *Jag är Zlatan*. Det är ju jag, sa jag till mig själv. Jag är Zlatan. Jag var tvungen att känna mig som killen från Rosengård för att det skulle bli bra.⁹⁷

Att Lagercrantz inte ”citerade honom” betyder att Lagercrantz vill ge intryck av att han har hittat vad han ansett var Zlatans kärna och skrivit boken som en roman. Underförstått är Lagercrantz Zlatans uttolkare eller översättare, den som kan få läsaren att se och förstå Zlatan. Menar Lagercrantz att han till och med är bättre lämpad att skildra Zlatan är Zlatan är själv?

Lagercrantz kommer från en aristokratisk och högkulturell familj. Redan innan han spökskrev Zlatans bok var han dessutom en etablerad författare. Lagercrantz rör sig, i Bourdieus termer, lättvindigt och obehindrat i litteraturens värld, använder de medel som erbjuds honom och tillför på så sätt till sitt eget och verkets värde. Lagercrantz kan leka med identiteter och ta på sig vilka roller han vill, han till och med *är* Zlatan.⁹⁸ Sarrimo har i sin studie noterat att Lagercrantz marknadsför sin emotiva relation till Zlatan: i sitt möte med Zlatan fann han den tolvårige fotbollsfantasten inom sig.⁹⁹ Han talar också om den intima relation han och Zlatan byggde upp under arbetet med boken. Lagercrantz utför en performativ akt som kommunicerar till läsaren att det går att relatera till, identifiera sig med och till och med *bli* Zlatan. hooks förklarar begäret, åtrån och identifikationens roll i kommersialiseringen och varufieringen av den Andra: ”it establishes a contemporary narrative where the suffering imposed by structures of domination on those designated Other is deflected by an emphasis on seduction and longing where the desire is not to make the Other over in one’s image but to become the Other”.¹⁰⁰ Genom konsumtionen etableras föreställningen att jaget kan överskrida kön, klass och etnicitet.

Lagercrantz är den person som auktoriserar verket i form av det sociala och litterära kapital som han besitter. Samtidigt kan han utan problem annektera den rasifierade myten och strategiskt omvandla även den till kapital. Det var trots allt tack vare Zlatan som Lagercrantz

⁹⁷ Elin Persson, ”David Lagercrantz: Hur gör man litteratur av någon annans liv?” i *Skriva*, <https://tidningenskriva.se/intervju/david-lagercrantz-hur-gor-man-litteratur-av-nagon-annans-liv/>, publicerad: 2013-10-20, [Besökt: 2021-05-21].

⁹⁸ Persson, publicerad: 2013-10-20, [Besökt: 2021-05-21].

⁹⁹ Helgason, Kärholm & Steiner, 2014, s. 139.

¹⁰⁰ hooks, 1992, s. 25.

blev författare till en internationell bästsäljare som blev hans stora genombrott. Lagercrantz bokstavligen äter Zlatanmyten, som hooks skulle säga.

När hooks säger att: ”When the dominant culture demands that the Other be offered as sign that progressive political change is taking place, that the American Dream can indeed be inclusive of difference, it invites a resurgence of essentialist cultural nationalism. The acknowledged Other must assume recognizable forms”,¹⁰¹ ger hooks en förklaring till hur myten berikar förlagets status som erhåller kapital på bekostnad av den Andra.¹⁰² Det är en investering i kulturellt kapital för Bonniers att framstå som ett förlag som anammar mångfald. Existensen av självbiografin är i sig beroende av Bonniers godkännande, Lagercrantz tolkning – som tillsammans legitimerar berättelsen som del av mainstreamsamhället – och varufieringen av det exotiska. Paradoxalt nog handlar *Jag är Zlatan* om emancipationen av pågen från Rosengård men i samarbetet med Bonniers och Lagercrantz är Zlatans berättelse aldrig riktigt fri.

Tillsammans laborerar Bonniers, Zlatan och Lagercrantz med en mängd kulturella, symboliska och ekonomiska kapitalformer. De inblandade i produktionen av *Jag är Zlatan* – Zlatan, spökskrivare och förlag – såg antagligen möjligheten i den kommersialiserbara myten och kanske är det bland annat dessa villkor som skapade bästsäljaren. Zlatans bakgrund, utanförskap och kamp – berättelsen om förortskillen som lyckats mot alla odds – är återkommande i marknadsföringen och mediauppmärksamheten. Den medialiserade myten om immigrant-underdog är så viktig att Sarrimo menar att det är omöjligt att skilja myten och varumärket åt.¹⁰³ Jag menar att exotisk etnicitet gjord till marknadsanpassad vara är en minst lika stor del av detta varumärke. Att de kulturella kapital som myten, varumärket, Lagercrantz och förlaget innehar samverkade så att verket förutom att bli en bästsäljare också fick brett kulturellt erkännande.¹⁰⁴

Konsten att vara författare

Alla tre är ovanliga debutverk eftersom debutverk sällan blir bästsäljare. *Yahya Hassan: digter* är än mer ovanlig eftersom diktverk sällan blir bästsäljare. Den är numera den bäst säljande

¹⁰¹ hooks, 1992, s. 26.

¹⁰² hooks, 1992, s. 36.

¹⁰³ Helgason, Kärrholm & Steiner, 2014, s. 134.

diktsamlingen någonsin i Danmark, med över 125 000 sålda exemplar,¹⁰⁵ men även i Sverige hade den år 2018 sålt i över 12 000 exemplar.¹⁰⁶ Jag har valt att ha med Hassans verk eftersom den gjorde stort intryck på den svenska litterära offentligheten och samtidsdebatten när den kom ut i svensk översättning. Den marknadsfördes som: ”en absolut nödvändig beskrivning av ett Danmark av idag - och är därmed på många sätt en beskrivning av dagens Sverige”.¹⁰⁷ Den var relevant i svensk kontext och skapade stor debatt även här. Även kritikerna menade att den gällde Sverige: ”Hassan hade lika gärna ha kunnat växa upp i min gamla trappuppgång i Uppsalas invandrartäta Gottsunda”,¹⁰⁸ skrev Sakine Madon i en recension för *Expressen*.

Yahya Hassan: dikter kom ut under en period av intensiva migration- och integrationsdebatter i såväl Danmark som Sverige. När verket kom ut polariserades uppfattningarna om den. Hassan och hans verk anklagades å ena sidan för rasistisk retorik och att vara islamfientlig, å andra sidan sågs den som en viktig betraktelse av integration, religion och patriarkala förtryck. Behandlingen i media av Hassan i Danmark påminde mycket om den som Khemiri underkastades för i Sverige i början av sekelskiftet. Hassans verk mottogs som ett välbehövt inslag i en allt för homogen litteraturoffentlighet men exotiserades i den samma. Hassans bok kom att framställas som den autentiska etniska underklassens verkliga erfarenheter av det multikulturella Danmark. När *Yahya Hassan: dikter* kommer ut i Sverige 2014 visade svenska kritikerkåren viss förändring i ordval – man talar till exempel inte som i Danmark om ”perkerdansk”, så som man pratade om ”rinkebysvenska” i Khemiris fall – och de sökte sig bort från vissa essentialistiska förklaringar och stereotyper om etnicitet som gjordes i Danmark. Men trots detta gör även den svenska offentligheten identitetspolitiska läsningar av verket: ”Trots denna aversion mot förenklande läsningar [...] söks nyckeln till förståelsen i Hassans föreställda identitet. Denna identitet är i allra högsta grad etnisk”,¹⁰⁹ förklarar forskaren Carl Dahlgren (2014), som studerat mediereceptionen av verket. Författarens bakgrund och liv dominerade läsningarna i media till så pass grad att Dahlgren anser att Hassans diktverkverk blev läst och bedömd som en självbiografisk roman.¹¹⁰

¹⁰⁵ Förlaget Gyldendals hemsida, ”Yahya Hassan”: <https://www.gyldendal.dk/forfattere/yahya-hassan-f111751>, [Besökt: 20-12-08].

¹⁰⁶ Emma Olsson, ”Det fanns något nytt som inte finns i svensk poesi” <https://www.svb.se/nyheter/det-fanns-nagot-nytt-som-inte-finns-i-svensk-poesi>, publicerad: 2018-12-07, [Besökt: 2021-05-28.]

¹⁰⁷ Norstedts hemsida, författarsida, [Besökt: 2020-12-27].

¹⁰⁸ Sakine Madon, ”Skriet från Danmark” i *Expressen*, <https://www.expressen.se/ledare/sakine-madon/skriet-frandanmark/>, publicerad: 2014-03-28, [Besökt: 2020-12-20].

¹⁰⁹ Carl Dahlgren, ”En gåva vi ska vara glada för” – *Identitetspolitiska lässtrategier i den svenska receptionen av YAHYA HASSAN*, Södertörns Högskola: Institutionen för kultur och lärande, 2014, 14.

¹¹⁰ Dahlgren, 2014, s.18.

Hassan själv tyckte medveten om de många exotiserande och varufierade strukturer som omgärdade honom och hans verk:

Ser man på mit liv i dag, er jeg på en måde gået fra at være underklasseperker til at være overklasseperker. Den ene dag løber jeg væk fra politiet, den anden dag er jeg til Gyldendals efterårsreception, hvor jeg drikker vin med de store forfattere. Men perker er jeg stadig. Også I forlagets øjne. Tag bare min redaktør på Gyldendal. En af de første ting, han sagde om min digtsamling, var, om vi ikke skulle give den titlen 'Ghettodigte'. Jeg bebrejder ham ikke, for han ved, det er det, medierne vil have. De vil have en præmieperker. Men jeg er sgu da ikke nogen Naser Khader, Farshad Kholghi eller Hassan Preisler, der spiller på præmieperker-identiteten.¹¹¹

Hassans visste att hans etnicitet villkorar hans närvaro och såg sin redaktörs förslag om att döpa dikterna till "Ghettodikter" som varufiering av hans dikter i vilken hans författarskap och verk objektifieras. Jag menar att Hassan var väl insatt i den behandling hans verk skulle få och att han använde sin konst för att tematisera och uppmärksamma läsaren om det samma genom att tematisera etnisk bakgrund, självbiografiska läsningar och autenticitet som en röd tråd i hela sitt konstnärskap.

Hassan tar nämligen två till synes motsägelsefulla ställningstaganden inför diktverket och sin biografis roll. Å ena sidan sa han ofta att: "Det er en bog, som udspringer af mit liv, min opvækst og mine erfaringer, følelser, tanker og stemninger",¹¹² eller: "Det er min historie. Der er ikke så meget at rafle om. Ærlighed var præmissen",¹¹³ som understryker det självbiografiska. Å andra sidan sa han att det var fiktion, och vill ha åtskillnad mellan verk och person: "Det spelar ingen som helst roll om dagordningen sätts från höger eller vänster, från Gud eller Satan. Det handlar om litteratur, om poesi. Jag ser helst att litteraturen och poesin är fri från diverse konventioner",¹¹⁴ eller: "I'm neither a pedagogue nor a role model nor a social advisor or anything [---] They can call them Islam-criticism, they can call them poetry, but that has nothing to do with the author; it has nothing to do with me".¹¹⁵ Uttalanden som understryker att det är konst och poesi och Hassan argumenterade ofta för konstnärlig frihet och vikten av fri tolkning:

¹¹¹ Omar, Tarek, "Jeg er fucking vred på mina föräldres generation" i Politiken, Publicerat: 2013-10-05, [Besökt: 2020-12-27].

¹¹² Dokumentär i DR2, "Hassan: den födt dikter", https://www.dr.dk/drtv/se/yahya--den-foedte-digter_243469, Utgiven: 2021, [Besökt: 2021-05-05].

¹¹³ Gyldendals fagportaler, "Om boken", <https://dansk.gyldendal.dk/til-laereren/gyldendal-praesenterer/yahyahassan>, [Besökt: 2020-12-30.]

¹¹⁴ Norstedt, författarsida, "Yahya Hassan", [Besökt: 2020-12-27].

¹¹⁵ Clemens Bomsdorf och Ellen Emmerentze Jervell, "Teen Poet Sparks New Debate on Islam in Denmark" i *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/articles/BL-SEB-78077>, publicerad: 2013-11-06, [Besökt: 2020-12-29].

Man vil stille menig digter til ansvar for at menig digter har skrevet nogle digte som kan bruges i alle mulige dagsordner. I en nationalistisk dagsorden, i en højreorienteret racistisk dagsorden, i en pædagogisk dagsorden. Men er det digterens skyld? Skal menig digter udsættes på den her hensynsløse måde for en hetz fordi menig digter har skrevet en menig digtsamling? Det mener jeg ikke som menig digter. Det synes jeg er noget forbandet pis.¹¹⁶

Hassans förläggare på Gyldendal, Simon Pasternak, berättar i en dokumentär om perioden efter det att Hassans dikter utgavs:

Han skar sit territorium og sine digte ud på måden: ”Jeg vil tale om det, ikke det.” Jeg vil sige, at på den måde var han altså utrolig. Han formåede at forsvare sit eget sted og også at have et kritisk sted. Jag tror måske, at en af grundene til ... det er en teori. En grund til, at han blev så stor, som han blev der var måske den samme tendens. Alle ville gerne aede ham. Uden at romantisere så tror jeg at hans synspunkt er meget et digtersynspunkt hvor man taler om de magter, der er, og finder i sproget en modmagt.¹¹⁷

Pasternak förbiser det faktum att Gyldendal är del av den offentlighet som kommersialiserade verket, de makter som gjorde det till en produkt, eller för att använda Pasternak egna metafor: som ville äta honom. Tre år innan Hassans bok gavs ut på Gyldendal hade förlaget utlyst en tävling med syfte att hitta författare med ”annan kulturell bakgrund”.¹¹⁸ ”Det etniska genombrottet” hade i deras ögon redan hänt i Sverige, bland annat med Khemiris roman, och det är rimligt att tro att utgivningen av verket till viss del var ett försök från förlagets sida att hänga med i utvecklingen. Med tanke på hur sällan en debutant säljer några större mängder poesi är det än mer troligt att det var en investering i förlagets kulturella kapital såväl som en vilja att förmedla och förvalta litteraturen.

Tematiseringen av verk och person sker redan vid läsarens första möte med boken. YAHYA HASSAN står det på omslaget. Bara *ett namn* i stora vita bokstäver på svart: författarens namn som representerar *både* titel *och* författare. Omslaget upplöser dikotomin författare och verk, vilket i sin tur har tolkats som att verket är självbiografiskt. Men sedd som metakommentar kan omslaget tolkas som en kommentar på den upplösning av verk och författare som omvärlden, förlag, marknadsföring och reception, skulle underkasta verket och författaren. ”Yahya Hassan, född 1995. Statslös palistinæser med dansk pas” står det sedan på baksidan. Min tolkning i kapitel ett var att budskapet var att författarens bakgrund och etnicitet var viktigt för bokens innehåll och varufierade det exotiska. I den danska upplagan var det det enda som stod på

¹¹⁶ Dokumentär i DR2, Utgiven: 2021, [Besökt: 2021-05-05].

¹¹⁷ Dokumentär i DR2, Utgiven: 2021, [Besökt: 2021-05-05].

¹¹⁸ Peter Leonard, ”Det Etniske Gennembrud – Multicultural Literature in Denmark”, *Multiethnica* nr. 31, 2008, s. 32.

baksidan vilket än mer framstår som det *enda* viktiga att förmedla om boken till läsaren. Men sett som *del* av konstverket och metakommentar om författarens roll skvallrar det om ett medvetande från utgivarnas sida om behandlingen av kulturell bakgrund och det uppfattade självbiografiska i verket i den litterära offentligheten. Metabudskapet är: i *den* är författarens bakgrund det enda viktiga och därför behöver helt enkelt inget annat stå med på omslaget. Precis som omslaget är svart och vitt kan innehållet läsas svartvitt, men på grund av upplösningen av verk och person är det samtidigt *omöjligt* att läsa det svartvitt. Ur denna synvinkel är omslaget performativt, en kommentar om varufierande processer och ett exempel på de strukturer som Hassan vill göra läsaren uppmärksam på.

Gokieli kallar leken med genre för ”självikonisering”: ”the authors’ active involvement in the process of self-iconization, as both constantly negotiate their own image, performing identity schemes in and outside the literature and use their status for marketing strategies. Both Hassan and Khemiri generated a literary system of coding for their subversive play.”¹¹⁹ Gokieli menar att de anspelar på stereotypa föreställningarna för att vända uppmärksamheten på själva stereotyperna. I verken leker de med protagonistens miljöer och språk, växlar mellan språkform: ”The code-switching between normative and multi-ethnic languages mirrors the complex relation of language and identity [---] I want to emphasize that both books iconically imitate the discourse on ‘immigrant literature’, the complexity of the identity renegotiation processes and the ambiguous space between authenticity and reality.”¹²⁰

Hassan skapade konst, gjorde musik, deltog i politiska debatter, deltog i media, skrev och producerade dokumentärfilmen ”Yahya Hassan – Genfortælling” (2015). Själva ordet *genfortælling* anspelar på lek, parafras, återgivning eller framställning. I eftertexterna står det också: ”Baseret på uirkelige hændelser”, som antyder att den också är fiktion. Filmen är precis som diktverket ett upplösande av dikotomin verk och person. Han tycks medveten leka med genre och själva de värdeskapande strukturerna hans eget verk villkorades av. När etnicitet blir ett nyckelord för att förstå litteraturen – som Trotzig och Nilsson uppmärksammat leder till: ”fiktionaliseringen av författarnas biografier”¹²¹ – så inkorporerar Hassan det i sin konst.

Carina Strömquist (2016) som studerar Hassans användning av media och sociala medier som facebook menar att Hassans konst befann sig i ett kretslopp, ”[h]vor kunstneren digteren skaber og på samme tid skabes”,¹²² musiken byggde på dikt och medieframträdanden,

¹¹⁹ Gokieli, 2015, s. 216.

¹²⁰ Gokieli, 2015, s. 216f.

¹²¹ Nilsson, 2010, s. 29.

¹²² Carina Strömquist, ”Min pik den er flot” *Den medieskabte figur Yahya Hassan i grænselandet mellem det faktiske og det fiktive*, Språk och litteraturcentrum: Lunds universitet, 2016, s. 29.

diktverket byggde på händelser ur författarens liv, författarens liv påverkades av diktverket och medias och läsares reaktioner, som sedan återigen blev konst. Ett kretslopp som upplöser gränserna för verket och föreställningen att verket är en sluten entitet. Hassan var mycket aktiv på sociala medier: ”Det er et slags grænseland, hvor alt kan blive til kunst, på samme tid som et liv leves. Der er ganske vist en tærskel mellem det faktiske og det fiktive. Hvor kunstneren digteren skaber og på samme tid skabes.”¹²³ Det multimediala är ett sätt för konstnären att ta kontroll över sin egen konst, verka med konstnärlig autonomi och att nå ut till en större och bredare målgrupp. Genom att själv förmedla bilden av sig själv komplicerar Hassan narrativet om sig själv och sin konst och han får flera journalister att fråga sig: ”Spørgsmålet er, om han er ved at promovere sin næste bog foran et enormt publikum. Eller om han virkelig er gået i krig?”¹²⁴ ”Yahya Hassan vil stikke øjnene ud på dem, der prøver at komme ham til livs. Hvad enten det er myndigheder eller muslimske bander. Han vil bide næsen af dem. Han siger, det er en kamp for ytringsfrihed, men forsikrer, at han kun vil dræbe i nødværge. Er det kunst? Eller er det for alvor?”¹²⁵ och: ”det er jo en fuldstændig sammenblanding af hans liv, hans værk hans performance, hans oplæsning og det, vi har set på Facebook.”¹²⁶

Hassan identifierar själva mekanismen av varufieringen av det exotiska och laborerar med den i sin konstnärliga gärning. Han tar denna uppluckring vidare och experimenterar med den i sin konst, och i sina mediaframträdanden. Jag menar att genreöverskridandet och det multimediala är något som Hassan medvetet utövar som motstånd mot stereotypa behandlingar. Hassan slår ifrån sig i en intervju i *Politiken* och menar att:

Jeg ved da udmærket godt, hvad jeg laver, mand! I kan da ikke klare jer både inde på de bonede gulve og ude på gaden. I er sgu da bare nogle tilforladelige svæklinge, ikke. Og det er fint nok at være, men så skal man ikke komme og spille smart over for et trestjernet mandfolk... I vil alle sammen nasse på min fame, fordi I ved, jeg er den eneste, der laver en million views på to uger, når jeg lægger en video ud.. Jeg er en forretningsmand, og jeg er en poet, og jeg er maler og musiker, og jeg er lømmel, og jeg er svindler, og jeg er det hele.¹²⁷

Hassan försökte mediera verket på egna villkor, vara besvärlig, lekfull, strategisk, begåvad och konstnärlig:

¹²³ Strömqvist, 2016, s. 29.

¹²⁴ Kjeld Hybel, ”En digter griber til våben” i *Politiken*, Publicerad: 2016-02-27.

¹²⁵ Hybel, Publicerad: 2016-02-27.

¹²⁶ Kaspar Colling Nielsen, ”Hvad fanden skulle han gøre – tage imod tæskene” i *Politiken*, <https://politiken.dk/kultur/art5615965/Hvad-fanden-skulle-han-gøre-tage-imod-tæskene>, publicerad: 2016-03-21, [Besökt: 2020-12-30.]

¹²⁷ Hybel, publicerad: 2016-02-27.

Hvis man ser nærmere efter er hans tekst og han selv fuld af positioner. Han står hele tiden et sted, hvor man kan råbe fra. Det ser jeg meget performativt biografisk. Han agerer meget bevidst med sin position i offentligheden. Og netop det, at han agerer udenfor teksterne, gør os klogere på det, han har at sige. Han er både mange og ingen.¹²⁸

Hassans arbetade genreöverskridande, behärskande ett brett spektrum av litterära och konstnärliga medel ur en mängd olika synvinklar som ofta tycktes motsägelsefulla.

Tolkningen av *Yahya Hassan: dikter* reducerades och förenklades i den litterära offentligheten, något som inte är ovanligt för författare med utländsk bakgrund. Författaren själv arbetade dock, med hjälp av förlaget, för att nyansera och komplicera den tolkningen. Men det är inte heller något ovanligt i termer av litteraturhistorien, författarens person får i allmänhet allt större fokus. Det nya med Hassan var att han själv använde sin konst för att uppmärksamma omvärlden om exotiserande strukturer och i det laborerade han med genre, värdekonstruktion, autenticitetsstämpeln och konstnärsbilden och arbetade multimedialt och genreöverskridande. Hassan använder gränslandet som varufieringen av det exotiska och autentiska placerar honom i som en plats för att framställa sin konst och sig själv. Förlaget hade uppenbarligen en dubbel roll i detta. De medverkade till varufieringen av verk och författare men var samtidigt instrumentala i att erbjuda den unge diktaren den plattform och det materiella och sociala kapital som diktaren behövde för att nå ut. Men det mycket strategiska och medvetna arbetet kom från konstnären själv. Han laborerade med fältets inneboende strukturer och positioner vilket kan ha varit anledningen till den stora populariseringen av verket och iscensättandet av en ny sorts författarroll.

Sammanfattning

Författarbiografier påverkar ofta tolkningen av ett verk i olika grad och det gäller all litteratur och alla författare. Det sker i olika grad vid olika tillfällen, och beror på olika saker, men läsaren gör ofta en subjektiv tolkning av verk och det är svårt att se förbi personen som skrivit verket. Den biografiska tolkningen kan vara både till fördel och till nackdel för författaren och dennes verk. För de tre verken återkommer dock liknande mönster i marknadsföringen och mottagandet och det är tydligt att strukturerna vilar i exotism, rasifiering och genus. Med utgångspunkt i

¹²⁸ Jon Helt Haarder, ”Forfatterne er ikke færdige med sig selv” i Information, <https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2014/05/forfatterne-faerdige>, Publicerad: 2014-05-23, [Besökt: 2020-12-30].

Khemiris *Ett öga rött* visar analysen att i hans, Hassans och Zlatans och Lagercrantz fall cirkulerar såväl marknadsföring som medieuppmärksamhet kring fyra punkter: författarens kulturella bakgrund, språket, det uppfattade självbiografiska elementet och den autentiska rösten från förorten. Att ensidigt föreslå att dessa författare är lakejer i massmarknadens syften är att ta ifrån dem deras agens. Det samma gäller läsaren, som varken är en homogen eller lättidentifierad målgrupp. Därför är det problematiskt att döma verkens värde enbart med utgångspunkt i massmedia och mainstreamresponser. Tidigare studier av verken och mottagningen av dem i media har dock visat hur pass exotiserade verken blev och hur instrumentell autenticitetsaspekten var för att exotisera och *särskilja* i marknadsföringen och mediereceptionen. Jag hävdar i min analys att det är *själva* det exotiska och autenticiteten som kommersialiserar och varufierar verken och författarna. Läsaren erbjuds den *verkliga* erfarenheten av det multikulturella samhället från en person med en *egen förstahandserfarenhet* av den: den riktiga invandraren som berättar den äkta berättelsen om förorten. En *äkta* och mer *värdefull* skildring av det moderna samhället.

Varufieringen gör att det exotiska kan användas som produkt och strategi på den internationella marknaden. Det var sannolikt också det Bonniers, Ibrahimović och Lagercrantz gjorde. Det var myten och narrativet Zlatan som blev kommersialiserad av förlag, författare och medförfattare, vilket bidrog till en av Sveriges största marknadssuccéer någonsin. Nilsson spårade föreställningen om det multikulturella till konstruktionen av en ny nationell självbild. Min studie utvecklar denna betraktelse och tillför till den genom att ta konsumtionsmönster med i beräkningen.

Socialt kapital spelar roll för alla författare och villkorar deras agens. Analysen av produktionsvillkoren bakom *Yahya Hassan: dikter* visar en kluven verklighet för författaren som inte accepterar varufieringen av det exotiska och det autentiska: Å ena sidan bidrog den ofta tvingande och förenklade bilden i marknadsföring och den litterära offentligheten till verkets popularitet – hjälpt av en intensiv samtidsdebatt om etnicitet, integration och mångfald. Å andra sidan utförde Hassan själv, med stöd av sitt förlag, strategiskt och självreflexivt arbete som till lika stor del bidrog till verkets popularitet. Han skapade ett nytt slags sätt att vara författare på som nyanserade och komplicerade bilden och blev ett medel för författaren att motsätta sig exotiseringen och varufieringen. Utgivningsprocessen av Khemiris, Zlatans och Hassans verk har analyserats med kulturell skillnad i åtanke. De är påverkade, men inte helt styrda av varufiering, varufieringen är ofta men inte alltid exotiserande, det har en stor roll, men inte fullkomlig, i institutionaliseringen av det svenska litterära fältet, och deras värde formas av men determinerar inte av deras position på fältet.

Referenser

Albert Bonniers förlag, titelsida, ”Jag är Zlatan: Min historia”, <https://www.albertbonniersforlag.se/bocker/172164/jag-ar-zlatan/>, [Besökt: 2021-05-04].

Behschnitt, Wolfgang och Magnus Nilsson, ””Multicultural literatures’ in a Comparative Perspective” i Wolfgang Behschnitt, Sarah De Mul och Liesbeth Minnaard (red.), *Literature, language, and multiculturalism in Scandinavia and the Low Countries*, Amsterdam: Rodopi, 2013.

Bomsdorf, Clemens och Ellen Emmerentze Jervell, ”Teen Poet Sparks New Debate on Islam in Denmark” i *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/articles/BL-SEB-78077>, publicerad: 2013-11-06, [Besökt: 2020-12-29].

Bourdieu, Pierre, *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*, Stockholm/Stehag: Symposium, 2000.

Bourdieu, Pierre, *The field of cultural production: essays on art and literature*, Cambridge: Polity, 1993.

Colling Nielsen, Kaspar, ”Hvad fanden skulle han gøre – tage imod tæskene” i *Politiken*, <https://politiken.dk/kultur/art5615965/Hvad-fanden-skulle-han-gøre-tage-imod-tæskene>, publicerad: 2016-03-21, [Besökt: 2020-12-30.]

Dahlgren, Carl, *”En gåva vi ska vara glada för” – Identitetspolitiska lässtrategier i den svenska receptionen av YAHYA HASSAN*, Södertörns Högskola: Institutionen för kultur och lärande, 2014.

David Lagercrantz hemsida, ”Om David Lagercrantz”, <https://www.davidlagercrantz.com/om-david-lagercrantz>, [Besökt: 2021-05-15].

Debutantporträtt, ”Kameleonter är fula djur” i *Svensk bokhandel*, <https://www.svb.se/debutanter/kameleonter-ar-fula-djur>, publicerat: 2003-06-30 [Besökt: 2021-05-06].

Gardell, Hanna, ”Hellre stolt fejkarak än lågstatussvensk”, *Sydsvenskan*, publicerat: 2003-08-04.

Genette, Gerard, *Paratexts: Thresholds of Interpretation*, Cambridge: Cambridge University Press, 1997:1987.

Gokieli, Natia, "The Iconicity of an 'Immigrant Writer'" i *Akademisk kvarter*, Volume 10, 2015.

Gunnarsson, Björn, "Den unge Halims lidanden" i *Göteborgs-Posten*, publicerad: 2003-08-04.

Gyldendals fagportaler, "Om boken", <https://dansk.gyldendal.dk/til-laereren/gyldendal-praesenterer/yahyahassan>, [Besökt: 2020-12-30.]

Gyldendals hemsida, "Yahya Hassan": <https://www.gyldendal.dk/forfattere/yahya-hassan-f111751>, [Besökt: 20-12-08].

Hallberg, Lasse, "Tragedin i Norge fick Zlatan att berätta allt", <https://www.st.nu/artikel/tragedin-i-norge-fick-zlatan-att-beratta-allt>, publicerad: 2012-01-27, [Besökt: 2021-05-28.]

Hassan, Yahya, *Yahya Hassan: digte*, København: Gyldendal, 2013.

Hassan, Yahya, *Yahya Hassan: dikter*, översättning: Johanne Lykke Holm, Stockholm: Norstedt, 2014.

Helt Haarder, Jon "Forfatterne er ikke færdige med sig selv" i *Information*, <https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2014/05/forfatterne-faerdige>, Publicerad: 2014-05-23, [Besökt: 2020-12-30].

Helgason, Jon, Sara Kärrholm & Ann Steiner, *Hype. Bestsellers and Literary Culture*, Lund: Nordic Academic Press, 2014.

hooks, bell, *Black Looks: Race and Representation*, Boston, Mass.: South End Press, cop. 1992.

Huggan, Graham, *The Postcolonial Exotic: Marketing the Margins*, New York: Routledge, 2001.

Jönsson, Fredrik, "Jag är Zlatan", i *Aftonbladet*, <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/rLnwz8/jag-ar-zlatan-ibrahimovic>, publicerad: 2011-0927, [Besökt: 2021-05-17].

Karlsson, Kristopher, "Zlatan Ibrahimovic: 'Vad fan är detta?'" i *Sportbladet*, <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/ddr48w/zlatan-ibrahimovic-vad-fan-ar-detta>, publicerad: 2015-05-27, [Besökt: 2021-05-28.]

Kellberg, Christina, "Med huvudet fullt av vimmelkanter" i *Dagens Nyheter*, <https://www.dn.se/arkiv/inrikes/med-huvudet-fullt-av-vimmelkanter/>, publicerad: 2003-08-10, [Besökt: 2021-04-20].

Kjeld Hybel, "En digter griber til våben" i *Politiken*, Publicerad: 2016-02-27.

Ibrahimović, Zlatan och David Lagercrantz, *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia*, Stockholm: Bonnier, 2011.

Khemiri, Jonas Hassen, *Ett öga rött*, Stockholm: Norstedt, 2003.

Leonard, Peter, ”Det Etniske Gennembrud – Multicultural Literature in Denmark”, *Multiethnica* nr. 31, 2008.

Madon, Sakine, ”Skriet från Danmark” i *Expressen*, <https://www.expressen.se/ledare/sakine-madon/skriet-frandanmark/>, publicerad: 2014-03-28, [Besökt: 2020-12-20].

Milani Tommaso M. och Rickard Jonsson, ”Who's Afraid of Rinkeby Swedish? Stylization, Complicity, Resistance” i *Journal of Linguistic Anthropology*, Vol. 22, No. 1, 2012:05.

Mosander, Ingalill, ””Ett öga rött”, Jonas Hassen Khemiris rapport från en invandrarförort fick ett lysande mottagande. Nu kommer en kvinnlig motsvarighet”, *Aftonbladet*, publicerad: 2005-03-13.

Murray, Simone, *The Digital Literary Sphere: Reading, Writing, and Selling Books in the Internet Era*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2018.

Niittymäki, Maija, ”Långt ifrån det lagom svenska”, *Nerikes Allehanda*, publicerat: 2003-08-27.

Nilsson, Magnus, *Den föreställda mångkulturen – Klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*, Hedemora: Gidlund, 2010.

Norstedts hemsida, författarsida, ”Yahya Hassan”: <http://www.norstedts.se/bocker/114553-yahya-hassan>, [Besökt: 2020-12-27].

Olsson, Emma, ”Det fanns något nytt som inte finns i svensk poesi” <https://www.svb.se/nyheter/det-fanns-nagot-nytt-som-inte-finns-i-svensk-poesi>, publicerad: 2018-12-07, [Besökt: 2021-05-28.]

Omar, Tarek, ”Jeg er fucking vred på mina föräldres generation” i *Politiken*, Publicerat: 2013-10-05, [Besökt: 2020-12-27].

Persson, Elin, ”David Lagercrantz: Hur gör man litteratur av någon annans liv?” i *Skriva*, <https://tidningenskriva.se/intervju/david-lagercrantz-hur-gor-man-litteratur-av-nagon-annans-liv/>, publicerad: 2013-10-20, [Besökt: 2021-05-21].

Preutz, Helén, *Språktidningen* No. 4/2012, <https://spraktidningen.se/artiklar/2012/05/zlatan-far-grabbarna-att-bladdra>, [Besökt: 2021-05-17].

Prekopic Vesna, ”Yahya Hassan bekrigar oss med ord”, *Litteraturmagazinet.se*, 2014-03-16.

Päiväniemi, Jarkko, "Zlatans bok het ute i Europa" i *Sportbladet*, <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/OnjJw1/zlatans-bok-het-ute-i-europa>, publicerad: 2012-05-26, [Besökt: 2021-05-28.]

Rönqvist Fors, Klara och Tara Moshizi, "Danska stjärnpoeten Yahya Hassan är död", *Sveriges television*, <https://www.svt.se/kultur/poeten-yahya-hassan-ar-dod>, 2020-04-30, [Besökt: 2020-12-27].

Sjögren, Anders, "Först ut att skriva på 'invandrarsvenska' var Alejandro Leiva", *Västerbottens-Kuriren*, publicerad: 2003-08-04.

Spivak, Gayatri Chakravorty, "Theory in the Margin: Coetzee's Foe Reading Defoe's 'Crusoe/Roxana'" i *English in Africa* 17, no. 2: 1-23, <http://www.jstor.org/stable/40238659>, [Besökt 2021-05-28], 1990.

Stein Pedersen, Jes "Poeten som satte Danmark i brand" i *Svenska dagbladet*, <https://www.svd.se/poeten-somsatte-danmark-i-brand>, Publicerad: 2014-01-10, [Besökt: 2020-12-16].

Strömquist, Carina, "*Min pik den er flot*" *Den medieskabte figur Yahya Hassan i grænselandet mellem det faktiske og det fiktive*, Språk och litteraturcentrum: Lunds universitet, 2016.

Svensk bokhandel, "SvB:s boktopplistor september 2003", <https://www.svb.se/nyheter/svbs-boktopplistor-september-2003>, publicerad: 2003-08-28, [Besökt: 2021-04-21].

Svensk bokhandel, "Årets topplistor 2004", <https://www.svb.se/nyheter/arets-topplistor-2004>, publicerad: 2004-12-21, [Besökt: 2021-04-21].

Svensk bokhandel, "Bestsellers in Sweden 2005" <https://www.svb.se/nyheter/bestsellers-sweden-2005>, publicerad: 2005-09-21, [Besökt: 2021-04-21].

Squires, Claire, *Marketing Literature. The Making of Contemporary Writing in Britain*, London: Palgrave Macmillan, 2007.

Trotzig, Astrid "Makten över prefixen" i Moa Matthis (red.) *Orientalism på svenska*, Stockholm: Ordfront i samarbete med Re:orient, 2005.

Törnvall, Clara, "Inte ett öga rött." *Autodidakt* 7, publicerad: 2003-07.

Filmreferenser:

Dokumentär i DR2, "Hassan: den födt dikter", https://www.dr.dk/drtv/se/yahya-den-foedte-digter_243469, Utgiven: 2021, [Besökt: 2021-05-05].